

Μετά δύο μήνας ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΘΡΑΚΗ

Ἡ δεύτερα αὐτῆ ἐπιστολῆ εἶνε κατὰ δύο μήνας μεταγενεστέρα. Ἐντὸς τοῦ διμήνου αὐτοῦ ἔχει κάμψαι αἰματά. Εἶνε ἴσῃ εἰς θεσιν ἡ ἀναγγεῖλη τῆν ἐξασφάλισιν τῶν διεκδικησῶν μας ἐπὶ τῆς Θράκης. Τὰ τῆς Μικρασίας ὅμως διαγράφονται ἀκόμη σκοτεινά. Οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Γάλλοι εἶνε ὑπὲρ ἡμῶν. Οἱ Ἴταλοὶ ὅμως ἀντιθροῦν. Καὶ τὸ πολὺ σπουδαιότερον, οἱ Ἀμερικανοὶ ἔχουσι ἐπιμονοτάτας ἀντιρρήσεις. Καὶ ὁ Βενιζέλος παλαίει στῆθος πρὸς στήθος...

Ἡ δεύτερα ἐπιστολῆ ἔχει ὡς ἐξῆς: Παρίσι, 14/27 Φεβρουαρίου 1919 Φίλιπε,

Τὴν Δευτέραν καὶ τὴν Τετάρτην τῆς ἐβδομάδος αὐτῆς ἐξέθηκα ἐνώπιον τῆς ἐπιτροπῆς, ἧτις διαρῆσθαι πρὸς ἔγγυθρον ἐξέτασιν τῶν ἐλληνικῶν διεκδικησῶν, τὰ ἐπιχειρήματά μας εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὴν Βορείαν Ἠπειροῦ καὶ τὴν Θράκην. Ὑπολείπεται δὲ ἀκόμη νὰ ἐπιλησθῶν περὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῶν νήσων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἠπειροῦ, νομίζω ὅτι ἡ Κορυθαὶ καὶ ἡ πόλις τῆς Πρεμετῆς δὲν εἶνε ἀκόμη ἐξηρασιασμένοι ὑπὲρ ἡμῶν ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἐπιτροπῆς. Ἀλλ' ὁδομαῶς ἀποκλείεται νὰ μᾶς ἐπιδικασθῶν καὶ αὐταί.

Αἱ μετὰ τῆς Ἰταλίας συνεννοήσεις μας περιορίσθησαν εἰς τὰς ἐνώπιον τοῦ συμβουλίου τῶν Δέκα γενομένης ὑπ' ἐμοῦ καὶ τοῦ Ὀρλάνδο ἀμοιβαίας ἐκδηλώσεις ἀγάπης. Ἐκτοτε ὅμως, καίτοι ἐξήτησα νὰ ἀρχίσουσι αἱ μετὰρ μας διαπραγματεύσεις, ὁ κ. Ὀρλάνδο, ἐπιμεινόμενος προφανῶς ὑπὸ τοῦ κ. Σονίνο, ἀνέβλεπεν αὐτάς ἐως οὗ, καθὼς μοὶ εἶπε, ἡγορήσῃ ἡ Ἰταλία εἶνε ἀνατρεχόμενα μετὰ μέλλει νὰ λάβῃ ἐν Ἀνατολῇ. Ἀλλ' ἐν τῷ μετὰρ αἱ ἐργασίαι τῆς ἐπιτροπῆς προχωροῦν καὶ ἀφ' ἧς ἡ ἐπιτροπὴ ἀποφασῆ, ὅστε ἡμεῖς, οὔτε ἐκεῖνοι δὲν εἶνε δυνατόν νὰ κάμωμεν παραχωρήσεις.

Ὡς πρὸς τὴν Θράκην εἶμαι εἰς τὴν ἀνεπιβόλῃ, δύναται νὰ εἴπω, ἐνάρτισιν θέσιν νὰ σοῦ γνωρίζω ὅτι αἱ ἐπ' αὐτῆς διεκδικήσεις μας εἶνε ἀπὸ τοῦδε σχεδὸν ἐξηρασιασμένοι ἐκ μέρους τῆς ἐπιτροπῆς, ἧτις κατὰ πάσαν πιθανότητα θ' ἀποραθῇ ὅπως ἐπιδικασθῇ ἡμῖν ἡ δυτικὴ Θράκη κατὰ τὴν γραμμὴν περὶπου τοῦ Ἄρδα μετὶ τῆς διαγραφῆς ἐνός τῶσου πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀδριατικῆς πέλαγος, ὅπου θὰ συναντήσῃ τὸ σύνορον μετὰ τοῦ τουρκουβουλιανῶν σῆμαρον τοῦ 1913. Ἐκείθεν δὲ δὲ ἀποκλιθῆναι τὸ σύνορον πρὸς τὸ μέχρι βορείως τοῦ Κιρκ-Κιλλεῖ, ὅπου θὰ διαγραφῇ καὶ ἐκεῖ νὰ, δια νὰ κατέθῃ νοτιοανατολικά εἰς τὴν θάλασσαν πρὸς τὴν Ἰντάδα ἢ ἑτερόν τι νοτιώτερον σημεῖον αὐτῆς. Οὕτως ἡ Ἀδριατικὸς καὶ αἱ Σαράντα Ἐκκλησίαι περιέρχονται εἰς ἡμᾶς. Δὲν γνωρίζω ἀκόμη ποῖα θὰ εἶνε τὰ πρὸς ὧν καὶ ἀνατολάς σῆμαρον ἡμῶν, διότι τὰ αὐτὰ εἶνε ἀκόμη πρὸς τὸ μέρος τοῦτο ἀπίστευτικὰ θροῖα τοῦ διεθνούς κράτους τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλ' ἡ ἀκρίβης χάραξις τῶν τελευταίων τούτων ὁρίων δὲν ἔχει μεγάλην δι' ἡμᾶς σημασίαν, διότι ἂν ἐνδιαφέρου ἔχομεν νὰ περιλαβῶμεν ἐντός τῶν ὁρίων μας ὅτι πλείστα ἐκ τῶν ἐλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἀφ' ἑτέρου συμφέρον ἔχουσι καὶ τὸ διεθνὲς κράτος Κωνσταντινουπόλεως νὰ μεταλαβῇ ἱκανοῦς ποσοῦτος πληθυσμοῦ, ἵνα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐξαρθῇ ὁ ἔθνικος ἐλληνικός χαρακτήρ αὐτοῦ.

Ἐννοεῖς πόσον ζῆλῶς εἶνε ἡ συγκίνησις ἡ ὁποία κυριεῖται τὴν ψυχὴν μου ὅταν βλέπω ὅτι εἰς τὰς παροῦσας τοῦ νὰ κινήσῃ τὴν κολοσσιαίαν τὴν ἐθνικὴν ἐπιθυμίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲν παραγωγίζω ὅλας τὰς δυσχερείας κατ' ἂν μελοῦμεν νὰ μεταλαβῶμεν εἰσέτι, πρὶν ἢ ὀριστικῶς καταλάβωμεν τὰ μέρη ταῦτα ἐπὶ τῆ βάσει τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης. Ἀπὸ τοῦδε λαμβάνω τὰ μέτρα μου, ὅπως εὐθὺς ἐξ ἀναγκῆς εὐνοεῖ ὡς πρὸς τοῦτο ἡ ἐκθεσις τῆς ἐπιτροπῆς, ἐπιτιμῶν τῆς ἀντιθέσεως τῶν μεγάλων σημασιῶν μας διὰ τὴν ἀνοσον κατέλαβον τῶν ἐπιδικασθῶν ἡμῖν ἐδαφῶν, τῆς καταλήψεως ταύτης χαρακτηριστικῆς ὡς μέρους καθήκονος στρατιωτικῶν. Καὶ σχετικῶν περὶ τοῦτου τηλεγράφημα πέμπω εἰς τὸν ἀντιστράτηγον Παρασκευάσπουλον σήμερον, ἀντιγράφου δὲ αὐτοῦ διεβιβᾶσα καὶ ὑμῖν.

Ὅτι πρὸ πάντων ἐνδιαφέρου, εἶνε νὰ τηρηθῇ ὡς πρὸς ταῦτα ἡ δικαίω ἐνεργεία, ἵνα οἱ Βουλγαροὶ εὐερεθῶν, εἰ δυνατόν, ἐκδιπλωσθῶν ἀπὸ τῆς ἀποστολῆς. Βεβαίως οἱ Βουλγαροὶ θὰ ἔχουσι καὶ ἄλλα μέσα πληροφοροῦν ἐκ Παρισίων. Ἀλλ' ἐπιβεβλημένον εἶνε ἐξ ἰδικῆς μας τοῦλαχιστον ἀκρίτοιμῆσι νὰ μὴ πληροφορηθῶν τὴ ἐπιχειρησὶν νὰ γίνῃ. Ἐάν τὰς τῆς Θράκης βαίνουσι τῶσαν καλῶς, τὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας δὲν εἶνε ἐξ ὅσοι φοβησόμενα. Ἐνθ' Ἀγγλοὶ καὶ Γάλλοι μᾶς ὑποστήριξου καὶ ἐξου, κατὰ τὸ μεγαλύτερον ποσὸν ἀποκλιθῶν τμήμα τῶν διεκδικησῶν μας, οἱ Ἀμερικανοὶ, ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἀρχικάς τῶν βάσεις, ἐξέδηλωσαν κατὰ τὴν πρὸ ἐβδομάδος περὶπου γενομένην προκαταρκτικῆν ἐν τῇ ἐπιτροπῇ συζητήσῃ, ἰσχυρούς ἐνδοιασμοῦς ὡς πρὸς τὸ ἐνδεδειγμένον τῆς ἐκεῖ ἐγκαταστασῆς μας. Προσθῶν ταῦτα ἀνησῆγα κατ' ἀρχὰς μεγάλως, ἀλλὰ οἱ Ἀγγλοὶ ἀντιπρόσωποι με εβεβαίωσαν ὅτι δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἀνησῶν, διότι πιστεύουσι ὅτι οἱ ἐνδοιασμοὶ τῶν Ἀμερικανῶν ἐντολοδοχῶν θὰ ἐξαλειφθῶν ὀλιγον κατ' ὀλιγον, εἰς τρόπον ὅστε νὰ μὴ γίνῃ ἀνάγκη νὰ ἀναφερθῶν ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν κ. Ἀνδρῶν καὶ τὸν συνταγματάρχην Λάου. Καίτοι δὲ δὲν εἶμαι ἀπλάγῶν μείως ἀνησῆγα εἰς τὸς διὰ τοῦτο, δὲν δύναμαι ὅμως νὰ φαντασθῶ ὅτι τὴν τελευταίαν στιγμῆν θὰ ἀποτύχομεν εἰς τὸ κυριώτερον σημεῖον τοῦ ἐθνικοῦ μας προγράμματος ἐκεῖνο ἀκριβῶς, ὅπου οἱ ἀμεσοὶ ἀντίπαλοί μας, οἱ Τούρκοι εἶνε οἱ ὀλιγώτερον ἀξίσι συμπαθεῖας. Καὶ διὰ νὰ εἴπω ὀλην τὴν σκέψῃν μου, διατηρῶ τὴν ἐλπίδα ὅτι καὶ ἂν δι' ἐμμονὴν τῶν Ἀμερικανῶν ἐντολοδοχῶν ἡ ἐπιτροπὴ δὲν ἐφάρσει νὰ συστήσῃ κατὰ πλειοψησίαν τὴν εἰς ἡμᾶς παραχωρήσῃ μέρους τῆς Μικρασίας, ἢ ἀμεσοῦ ἐκ μέρους μου ἐπὶ κλήσεως τῆς παρεμβάσεως τοῦ προέδρου Οὐβλάνου εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο θὰ μᾶς ἐξασφάλιζε τὴν ψῆφον τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἀμερικῆς καὶ συνεπῶς καὶ Ἰσπανίας, ὅτε θὰ ἀπέβαιεν ἀπίθανος ἐν πᾶσι δὲ περιπτώσεσι ἐκείνου ἢ ἰταλικῆ ἀντιθέσεως.

Καὶ ὡς πρὸς τὴν Κύπρον οἱ στρατιωτικοὶ καὶ ἀποικιακοὶ κύκλοι ἐν Ἀγγλίᾳ παρουσιάζουσι ἰκανὴν ἀντίδρασιν. Ἀλλ' ἐλπίζω νὰ κατανικήσῃ αὐτὰς ὁ Λόυδ Τζώρτς, ἄλλωστε καὶ ἂν δὲν τὴν κατανικήσῃ, ὀφείλω νὰ σοῦ ἐμολογήσω ὅτι ἐξ ὀλων τῶν κεφαλαίων τοῦ προγράμματος μας τοῦ ὁποίου ἡ ἀποτυχία θὰ με ἐλύθει ὀλιγώτερον, θὰ ἴητο ἡ Κύπρος. Διότι θὰ ἴητο βεβαίως ὅτι θὰ ἴητο τοῦτο προσωρινὴ ἀναβολὴ, καὶ ὅτι μετ' ὀλίγα, παρὰ πολὺ ὀλιγα ἐπὶ ἡ Ἀγγλία θὰ μᾶς τὴν παραχωρήσῃ, ὅπως μᾶς παρεχώρησε τὰς Ἴονιους νήσους.

Εἶνε περὶ τὸν νὰ σοῦ εἴπω ὅτι ἂν αἱ ἔθνικαί μας ὑποθέσεις βαίνουσι ἐν σκόλῳ τῶσαν καλῶς, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν κρατερῶν ὑποστήριξιν, τὴν ὁποίαν μᾶς παρέχει ἡ Ἀγγλία. Ὅφειλον εἶναι νὰ προσθέσω ὅτι καὶ ἡ ὑποστήριξις τῆς Γαλλίας δὲν εἶνε ὀλιγώτερον ἐγκάρδιος. Ἀκόμη καὶ διὰ τὸ ζήτημα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου ἀρχικῶς ὁ Κλεμανσώ μοῦ εἶπεν ὅτι δὲν δύναται νὰ λάβῃ πρωτοβουλίαν τινὰ ὑποστηρίξεως μας ἐνεκα τῆς Ἰταλίας, ἡ γαλλικὴ ὑποστήριξις εἶνε ἴσῃ θερμὴ καὶ ἡ συνεργασία τῶν δύο δυτικῶν Δυνάμεων ὑπὲρ τοῦ ἐλληνικοῦ οὐδέποτε ὑπῆρξε, νομίζω, πλέον πλήρης καὶ πλέον εὐλικρινῆς.

Σὲ καταφιλῶ ἀδελφικῶς
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ
ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνένοια.

πλέον.

ΔΑ ΡΕΠΟΥΛΗ

ν ἢ ὀλιγώτερον συμ-
πρὸ ὀλιγον μολις
τέ σπασ. Οἱ Παρι-
ῆ πρόκειται νὰ ρυθ-
κά προβλήματα. Ὁ
μῆρῶν εἰς τὴν γαλ-
επὶ τὸ ἔργον, ἔκαμε
τὰς πρώτας ἐπαφὰς
επιπλοῦ ὁμοσπονδίας
εἶνε τὴν ἀξίαν ἐνός
δὲ μίαν εἰκόνα πᾶν
ἐνεργειῶν του, τῶν
ἐπιτυχιῶν.
ἔξῃς:

ρῆσεως τοῦ φίλου κ.
ταύτας λέξεις.
ἄλλωστε

ΑΔ ΝΕ Η ΗΜΝ 1936

Αλλ' ας δώσωμὲν τὸν λόγον εἰς τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον.

τρίτη ἐπιστολὴ

Παρίσιοι, 22]4 Φεβρουαρίου 1919,

Φίλτατε συνάδελφε,

Χθὲς καὶ σήμερα ἐπὶ τρεῖς ἡμίσει ἔν ὄλῳ ὥρας ἐξέθηκα ἐνώπιον τῆς συνδιασκέψεως — ἡ ἀκριβέστερον τοῦ συμβουλίου τῶν μεγάλων δυνάμεων — τὰς ἐδαφικὰς διεκδικήσεις τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπεστήριξα αὐτὰς ὅπως ἠμπόρεσα καλλίτερα.

Σπανίως ἐδοκίμασα μεγαλειτέραν συγκίνησιν προερχομένην ἀπὸ τῆν εὐλόγον ἀνησυχίαν μήπως δι' ἓνα ἢ δι' ἄλλον λόγον δὲν κατώρθωνα νὰ παρουσιάσω ὑπὸ τὸ καλλίτερον φῶς τὰ ζητήματά μας καὶ μήπως ταῦτα ἐξ ἀθελήτου βέβαια ὑπαιτιότητός μου, δὲν ὑπεστηρίζοντο ὅπως ἔπρεπε, καθ' ἣν ἀκριβῶς στιγμὴν ἀπὸ τῆν ἀπόφασιν τῆς συνδιασκέψεως μέλλει νὰ ἐξαρτηθῇ — χωρὶς καμμίαν ρητορικὴν ὑπερβολὴν — τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους.

Νομίζω ὅτι ἡ ἐκ τῆς ἐκθέσεώς μου παραχθείσα ἐντύπωσις ὑπῆρξεν ἀγαθὴ. Καὶ ὁ Οὐίλσον καὶ ὁ Κλεμανσώ, καὶ ὁ Λόυδ Τζώρτζ καὶ ὁ Ὀρλάνδο δὲν παρέλειψαν, ὅταν τοὺς ἀπεχαιρέτων, νὰ μὲ βεβαιώσουν ὅτι τοὺς ἔκαμε βαθεῖαν ἐντύπωσιν. Καὶ ἄλλοθεν ἄλλωστε ἐβεβαιώθημεν ὅτι καὶ μετὰ τῆν ἀουεδρίασιν ἐξεφράσθησαν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Ὁ δὲ Ὀρλάνδο μετὰ τὸ πέρασ σήμερον ἐζήτησε τὸν λόγον διὰ νὰ εἴπῃ ὅτι ἐκφράζει καὶ πάλιν τὴν συμπάθειάν του ὑπὲρ τοῦ εὐγενοῦς ἔθνους τὸ ὅποιον ἀντιπροσωπεύει ὁ Βενιζέλος, καὶ ὅτι πιστεύει ὅτι τοῦτο θὰ τύχῃ τῶν ἱκανοποιήσεων εἰς ἃς ἔχει δικαίωμα ἐπαναλαβῶν τῆν βεβαίωσιν ὅτι αἱ μεταξὺ τῆς Ἰταλίας καὶ ἡμῶν διαφωνίαι θὰ ρυθμισθοῦν διὰ φιλικῆς συνεννοήσεως. Ἡ νέα αὕτη ἐκδήλωσις τοῦ κ. Ὀρλάνδο εἶνε, νομίζω, ἀσφαλῆς ἐνδείξις ὅτι αἱ διεκδικήσεις μας κρίνονται εὐμενῶς ἀπὸ τῆν συνδιάσκεψιν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ εὕρισκῃ συμφέρον διὰ τῆν Ἰταλίαν ὁ Ὀρλάνδο νὰ δηλώσῃ ὅτι οὐδεμίαν ἀντίρρησιν ἐκ μέρους τῆς Ἰταλίας θὰ εὔρουν αἱ οἰκδικήσεις μας, ὅσαι ὑπὸ τῶν ἄλλων δυνάμεων θὰ ἐκρίνοντο δίκαιαι.

Αἱ εὐμενεῖς αὗται διαθέσεις δὲν ἀποδεικνύουν βέβαια καὶ ὅτι τὸ σύνολον τῶν διεκδικήσεών μας θὰ γίνῃ δεκτόν.

Ἄλλ' ἡ συντελεσθεῖσα ἀπὸ τεσσάρων μηνῶν πρόοδος εἶνε καταπληκτικὴ. Ἡ Ἰταλία, ἣτις τότε ἠλπίζεν ἀκόμη νὰ λάβῃ τὴν Σμύρνην, ὄχι μόνον ἔπαυσε καὶ νὰ τὴν ζητῇ κἄν, ἀλλ' ἀποδέχεται καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ἐγκατάστασιν μας, ζητεῖ δὲ μόνον ὅπως παραχωρηθῇ εἰς αὐτὴν ἡ κοιλάς τοῦ Μαιάνδρου. Καὶ ἀπὸ τοῦτο ἀκόμη εἶνε σχεδὸν βέβαιον ὅτι θὰ παραιτηθῇ, καίτοι δὲν ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ βέβαιον ἂν θὰ ἐκταθῶμεν ἡμεῖς καθ' ὅλον τὸ μήκος τῆς δυτικῆς παραλίας ἢ ἂν τὸ κατώτερον τμήμα αὐτῆς θὰ παραμείνῃ ὑπὸ τὴν Τουρκίαν.

Ἄλλ' ὅ,τι καταντᾷ ἐκπληκτικώτερον εἶνε ὅτι ἡ ἀξίωσις μας, ὅπως ἐκταθῶμεν εἰς τὴν Θράκην μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, συζητεῖται καὶ σοβαρῶς καὶ εὐμενῶς. Δὲν λέγω βέβαια ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο δύναται νὰ θεωρηθῇ κερδηθέν. Ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς Βουλγαρίας ἐκ τοῦ Αἰγαίου εἶνε πρᾶγμα πού θὰ προσκόψῃ εἰς ἰσχυράς ἀντιστάσεις. Ἄλλ' εἶνε μέγα τι ὅτι τὸ ζήτημα συζητεῖται σοβαρῶς καὶ ἐν πνεύματι συμπαιθείας ὑπὲρ ἡμῶν.

Ὅταν συλλογίζωμαι, φίλε μου, ὅτι ὕστερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἐγκλήματα τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν πλησιάζομεν νὰ πραγματοποιήσωμεν τὸ μέγιστον μέρος τῶν ὀνείρων μας καὶ ὅταν συλλογίζωμαι ὅτι ἄνευ τῶν ἐγκλημάτων τοῦ